בס״ד. שיחת ש״פ מקץ, זאת חנוכה, ה׳תשל״ו.

בלתי מוגה

א. ״זאת חנוכה״, שהוא היום השמיני של חנוכה, יש לו שייכות ליום הראשון של חנוכה (נוסף לכך שקביעותם באותו יום בשבוע) — כמודגש בנוגע לנרות חנוכה, ש״בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך (עד ליום השמיני שמדליק אחת), ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך״ (עד ליום השמיני שמדליק שמונה)[1]; וכיון ש״אלו ואלו דברי אלקים חיים״[2], נמצא, שהן ביום הראשון והן ביום השמיני ישנם ב׳ הענינים דנר אחד ושמונה נרות.

ושייכות זו מודגשת גם בקריאת התורה דימי חנוכה — בפרשת קרבנות הנשיאים:

הקריאה של יום ראשון דחנוכה היא (לא מ״ויהי המקריב ביום הראשון״[3], אלא מהפסוקים שלפנ״ז) אודות כללות הענין דקרבנות הנשיאים, ש״ראו .. להתנדב כאן תחלה״[4], ו״לאחר שהתנדבו העגלות והבקר לשאת המשכן, נשאם לבם להתנדב קרבנות המזבח לחנכו״, ו״לא קיבל משה מידם עד שנאמר לו מפי הגבורה״[5] ש״נשיא אחד ליום .. יקריבו״[6] — שכל זה שייך לקרבנות של כל הנשיאים שהקריבו כל אחד ביומו, ואעפ״כ קורין זאת ביום הראשון, לפי שכולל את כל שאר הימים (כמו בנוגע לנר חנוכה, שגם לדעת ב״ה ש״יום ראשון מדליק אחת״, הנה בהדלקת נר אחד בפועל כלולים בכח הנרות של כל הימים שלאח״ז. וכמדובר בהתוועדות שלפנ״ז[7] שמובן גם בפשטות מזה שכל הנס דחנוכה הי׳ עי״ז שמצאו את פך השמן בכ״ה בכסלו, כך, שיום זה כולל את כל ימי חנוכה).

ועד״ז ביום השמיני של חנוכה — שקורין לא רק ״ביום השמיני גו׳״[8], אלא גם את הסך־הכל של כל קרבנות הנשיאים, ומקדימים לזה

---

1) שבת כא, ב.
2) עירובין יג, ב. וש״נ.
3) נשא ז, יב.
4) פרש״י שם, ג.
5) פרש״י שם, יו״ד.
6) שם, יא.
7) שיחת נר ו׳ דחנוכה ס״ב (לעיל ע׳ 417).
8) שם, נד.

"זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו"[9] — שהוא יום הראשון, ואעפ"כ קורין זאת ביום השמיני, שכולל כל הימים שלפניו עד ליום הראשון.

ומודגש גם בהמשך הקריאה בפ' בהעלותך את הנרות, כפירוש רש"י[10]: "למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו שלא הי' עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה, חייך, שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות" — שהרי ענין זה (חלישות דעתו של אהרן והפיוס ע"י הדלקת הנרות) הי' לאחרי שכל י"ב הנשיאים הקריבו את קרבנותיהם (החל מהנשיא שהקריב ביום הראשון), וכל זה נכלל בקריאה של יום השמיני שכולל את כל הימים שלפניו עד ליום הראשון.

ב. ענין זה מודגש יותר בקביעות שנה זו, שיום השמיני של חנוכה חל בשבת:

נוסף על מעלת יום השבת מצד עצמו, שהוא לא רק אחד משבעת ימי השבוע, אלא יש בו המעלה המיוחדת דיום השביעי, ש"כל השביעין חביבין", בימים, בשנים ובצדיקי עולם[11] — הרי הוא גם הסך הכל שכולל את כל ששת ימי השבוע שעולים ונכללים בשבת, כמ"ש[12] "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם", שהשמים והארץ וכל צבאם (שנבראו בששת הימים) מתעלים למעמד ומצב של כליון ושלימות, באופן של "חמדת ימים"[13].

וכיון שיום השמיני דחנוכה חל בשבת, שכולל את כל ימי השבוע, מודגשת יותר שייכותו לכל ימי חנוכה.

אמנם, לכאורה, הענין שיום השבת כולל את כל ששת ימי השבוע אינו כולל את יום השבת שלפנ"ז, יום ראשון של חנוכה.

אבל ישנו ענין נוסף ביום השבת — ש"מיני' מתברכין כולהו יומין"[14], שקאי לא רק על ששת ימי השבוע, אלא גם על יום השבת, שגם הוא מתברך מיום השבת שלפניו (שהרי לא מסתבר לומר שרק ששת ימי השבוע מקבלים ברכה מיום השבת, ולא יום השבת)[15]. ומתאים גם עם המבואר בקבלה וחסידות שענין השבת בספירות הוא בבינה ובמלכות[16],

---

9) שם, פד.
10) ר"פ בהעלותך.
11) ויק"ר פכ"ט, יא.
12) בראשית ב, א.
13) נוסח תפלת שבת. וראה מחזור ויטרי תפלת שבת סק"ג. בעה"ט עה"פ שם, ב. וראה גם לעיל ע' 392. וש"נ.
14) זח"ב סג, ב. פח, א.
15) ראה גם תו"מ חע"ד ע' 142. וש"נ.
16) ראה לקו"ת אמור לו, ב. וראה גם תו"מ שם ס"ע 330. וש"נ.

ובנדו"ד, שמיום השבת, בחי' בינה, מתברכין כולהו יומין, ששת ימים שהם כנגד שש מדות (ז"א), וגם מלכות, השבת שלאחריו[17].

[אלא שבזה גופא, הנה נוסף על הצד השוה בין ששת ימי השבוע ליום השבת שכולם מקבלים מיום השבת, יש גם חילוק בין הברכה שנמשכת לששת ימי השבוע לברכה שנמשכת ליום השבת. וע"ד שמצינו בפרשת השבוע[18] בנוגע לברכת יוסף לבנימין "אלקים יחנך בני", ש"בשאר שבטים שמענו חנינה, אשר חנן אלקים את עבדך[19], ובנימין עדיין לא נולד, לכך ברכו יוסף בחנינה" — שנוסף על הצד השוה בענין החנינה שישנו בכל השבטים, יש גם חילוק ביניהם, אם החנינה היא מיעקב או מיוסף].

ומזה מובן גם בנוגע לענין התכללות ועליית כל ימי השבוע ביום השבת שלאחריהם — דכיון שבכל ששת ימי השבוע ישנה הברכה מהשבת שלפנ"ז, הרי מובן, שבהתכללותם ועלייתם בשבת שלאח"ז עולה ונכלל גם השבת שמיני' מתברכין[20].

ועפ"ז מובנת השייכות של השבת שבו חל יום השמיני דחנוכה עם השבת שבו חל יום ראשון דחנוכה — הן מצד המשכת הברכה מיום השבת על כל ימי השבוע, והן מצד התכללות ועליית כל ימי השבוע ביום השבת.

ג. והמעשה הוא העיקר — כלשון המשנה[21], ובלשון החסידות[22] — שמכל ענין צריך להיות "בכן" בנוגע לפועל, ביום זה ובימים שלאח"ז — בנוגע להוראה מכללות הענין דחנוכה, שצ"ל באופן המובן לכל אחד מישראל, כולל גם קטן מישראל שהגיע לחינוך ומחנכים אותו גם במצות נר חנוכה, שכיון שענינה אור, הרי זה שייך גם לקטן שעדיין אינו בן חמש למקרא, שגם הוא מבחין כבר בין אור לחושך כו'[23].

ובכן: כבר דובר ונכתב ונדפס בכ"מ, שכל עניני תומ"צ — "נר מצוה ותורה אור"[24], כולל גם "כל מעשיך יהיו לשם שמים"[25] ו"בכל דרכיך דעהו"[26], שזוהי "פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה"[27] —

---

17) ראה גם תו"מ ח"כ ס"ע 84 ואילך, ובהערה 6 שם. וש"נ.
18) מג, כט ובפרש"י.
19) וישלח לג, ה.
20) ראה גם תו"מ ח"פ ע' 312. וש"נ.
21) אבות פ"א מי"ז.
22) ראה סה"מ ה'ש"ת ע' יא. וראה גם תו"מ חפ"א ע' 383. וש"נ.
23) ראה גם שו"ע אדה"ז או"ח סשמ"ג ס"ג. וש"נ.
24) משלי ו, כג.
25) שם פ"ב מי"ב.
26) שם ג, ו.
27) ברכות סג, א.

צריכים להיות באופן דמוסיף והולך ואור, כמודגש במצות נר חנוכה, שאע"פ שבלילה השני הדליק כבר שתי נרות ובכך קיים את המצוה באופן ד"מהדרין מן המהדרין"[1], הנה בבוא הלילה השלישי עליו להדליק נר נוסף, דכיון ש"ימים יוצרו"[28], ו"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה"[29], הנה כשניתוסף עוד יום, מוטל עליו הציווי (שהוא גם נתינת כח) "מעלין בקודש"[1].

והוראה נוספת — מזה שהדלקת נר חנוכה צריכה להיות "על פתח ביתו מבחוץ"[1], והיינו, שצריך להאיר גם את החוץ.

ולהעיר, שענין זה מתחיל מכללות ירידת הנשמה למטה להתלבש בגוף — כמבואר בתניא[30] (מעץ חיים[31]) ש"הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל כו', ולא הוצרכה להתלבש בעוה"ז כו' רק להמשיך אור לתקנם כו'" — לתקן את הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם.

ובהקדמה:

ירידת הנשמה למטה היא ירידה גדולה ועצומה לגבי דרגתה בהיותה למעלה, ובלשון החסידות[32] שבהיותה למעלה הי' אצלה אלקות בפשיטות ומציאות בהתחדשות, ואילו בירידתה למטה, הנה גם כשהיא בטהרתה ופשיטותה נעשה אצלה מציאות בפשיטות ואלקות בהתחדשות.

וכן הוא גם ע"פ נגלה דתורה — כדאיתא בגמרא[33] ש"הולד .. במעי אמו מלמדין אותו כל התורה כולה .. וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה" — שזהו דבר איום ("אַמורא'דיקע זאַך"), שלאחרי שהיתה לו שייכות לכל התורה כולה, ולא סתם שייכות, אלא שלימדוהו את כל התורה כולה, הנה בשעתא חדא וברגעא חדא "משכחו (לא רק פרט אחד כו', אלא) כל התורה כולה", וכפי שרואים בפשטות שלאח"ז צריך ללמוד עם התינוק מהתחלת התורה.

וכיון שירידת הנשמה למטה היא ירידה גדולה ועצומה, הרי בודאי שלאח"ז צריכה הנשמה תיקון כו'[34]. ואעפ"כ, לא זו היא התכלית, כי אם

---

28) תהלים קלט, טז.
29) שבת עז, ב.
30) פל"ז (מח, ב).
31) שכ"ו ספ"א.
32) ראה המשך תער"ב ח"ב ס"ע תתקלד [ח"ד ע' א'רסט] ואילך. סה"מ תש"ו ע' 30. ועוד.
33) נדה ל, ב.
34) ראה גם תניא עם לקוט פירושים מרבותינו נשיאינו לשם (אות סח — תרפא, א). וש"נ.

תיקון הגוף ונה"ב וחלקו בעולם — שזהו תוכן הענין שצריך להאיר בחוץ.

ומובן שהוראות הנ"ל שייכות לכל ימי השנה, אלא שבימי חנוכה יש על זה נתינת כח מיוחדת מצד ההשפעות והגילויים מלמעלה ע"י קיום מצות נר חנוכה, שעי"ז תהי' עבודה זו בנקל יותר במשך כל ימי השנה.

ד. וע"פ תורת הבעש"ט[35] שמכל ענין צ"ל הוראה בעבודת ה', מובן, שנוסף על ההוראות הנ"ל מכללות הענין דחנוכה בכל השנים, צ"ל הוראה גם מקביעות שנה זו שיום הראשון ויום השמיני דחנוכה הם בשבת.

ובהקדמה:

בנוגע לכללות ענין העבודה ישנה הטענה של זה ש"אקדמי' טעניתא"[36] שלכל לראש צריך להבטיח את בריאות הגוף, שהרי "היות הגוף בריא ושלם מדרכי (עבודת) ה' הוא"[37], כיון שבלאה"כ אי אפשר לעסוק בעבודת ה'; וכמו"כ צריך להבטיח את פרנסת אשתו ("שארה כסותה גו'"[38]) ובניו ובנותיו, שבשביל זה צריך לעסוק בעניני העולם, כמ"ש[39] "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה", היינו, שכדי שתומשך ברכת ה' צ"ל גם העשי' שלו; ורק לאחרי שיאכל ויישן וכו' כדבעי, ויעסוק גם בעניני העולם — טוען הוא — אזי יוכל להתפנות לעסוק בעניני תומ"צ, משא"כ לפנ"ז, כאשר ענינו הגשמיים מפריעים לעסק התומ"צ.

ומביא ראי' מדברי אביי[40] "אי אמרה לי אם (אומנתו, אף שלא הי' חייב בכבודה כמו בכבוד אמו) קריב כותחא (אפילו ציווי עבודה קלה היתה מבטלת אותי), לא תנאי" (לא הייתי שונה כמו ששניתי) — שאם כך אמר אביי, ואפילו בנוגע לטירחא קלה, הרי עאכו"כ כשמדובר אודות אנשים כערכנו, ובנוגע לטרדת הפרנסה, שבודאי מבלבלת ללימוד התורה.

ומוסיף לטעון: בשלמא אילו היו דורשים ממנו ללמוד תורה ולקיים מצוות באופן ד"מצות אנשים מלומדה"[41] — מהיכי תיתי; אבל דורשים ממנו ללמוד בהבנה והשגה והתבוננות עמוקה וכו', וכמודגש

---

35) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ט אייר).
36) זח"א קעט, ב.
37) רמב"ם הל' דעות רפ"ד (וראה תו"מ ח"פ ע' 345. וש"נ).
38) משפטים כא, יו"ד.
39) פ' ראה טו, יח.
40) עירובין סה, א (ובפרש"י).
41) ישעי' כט, יג. וראה תניא פל"ט (נג, ב).

בענין דחנוכה, שעניני התומ"צ צריכים להיות באופן של "נר מצוה ותורה אור", והיינו, שלא די בכך שיש נר, שמן ופתילה, והמנורה מונחת בהיכל, אלא צריך לפעול ש"יאירו שבעת הנרות"[42], היינו, ששבעת הנרות שהם המדות[43] יאירו באור החכמה והשכל, כך, שלא די ב"מצות אנשים מלומדה", אלא יש צורך בשלימות העבודה דמדות ומוחין, כל חד לפום שיעורא דילי'.

ועוד זאת בנוגע למעלת שלימות העבודה שמודגשת בנר חנוכה (שלא שמים לב אודותה) — ש"אין לנו רשות להשתמש בהן"[44]:

הפירוש הפשוט כפי שיודע בן חמש למקרא הוא — שאסור להשתמש בנרות חנוכה כדי לאכול או לקרוא לאורם[45]. ובזה מודגשת מעלת נרות חנוכה לגבי נרות שבת — שהרי בנוגע לנרות שבת איתא בשו"ע[46] שעל ידם ניתוסף עונג באכילת סעודת שבת (כולל גם בענין הרוחני שבסעודת שבת כו'), משא"כ בנוגע לנרות חנוכה שאסור להשתמש בהם.

ומזה מובן גם בנוגע להשתמשות בנר חנוכה באופן נעלה יותר — למעלה מהשגתו של בן חמש למקרא, שיכולים למשוך את לבו רק ע"י מיני מתיקה או ממון וכיו"ב, ורק לאחרי שיגדל יכולים לדבר עמו אודות השכר של עוה"ב וכו' (כמ"ש הרמב"ם[47]) — שאין לנו רשות להשתמש בהן גם ע"י הדלקתן כדי לקבל שכר בעוה"ב!

והגע עצמך:

הוא יודע גודל המעלה של נרות חנוכה, כולל גם המובא בחסידות[48] מפע"ח[49] ש"להדליק נר חנוכה" ר"ת נחל, שזהו"ע "נחל עדניך תשקם"[50], היינו, לא רק המשכה מבחי' הנהר שיוצא מעדן בבחי' ריחוק, אלא המשכה בקירוב מהעדן עצמו, ובעדן גופא (שיש בו כמה דרגות) הרי זה "עדניך", בחי' עדן עילאה סתימאה כו'[51]; וכיון שצמאה נפשו לקבל מבחי' עדן סתימאה, רוצה להדליק נר חנוכה, שעי"ז יומשך לו מבחי' עדן סתימאה.

---

42) בהעלותך ח, ב.
43) ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ.
44) נוסח "הנרות הללו".
45) ראה טושו"ע או"ח רסתרע"ג.
46) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרס"ג ס"ב. וש"נ.
47) פיהמ"ש סנהדרין ר"פ חלק.
48) סד"ה מאי מברך דש"פ מקץ ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' עה).
49) שער החנוכה פ"ד.
50) תהלים לו, ט.
51) ראה זח"ג רצ, רע"א. הובא בלקו"ת שלח מח, ב.

ועל זה אומרים: "אין לנו רשות להשתמש בהן" כדי לקבל מעדן סתימאה!... אלא עליו להדליק נר חנוכה רק בגלל שהקב"ה "קדשנו במצוותיו וצוונו". — הוא אמנם יקבל עי"ז מעדן סתימאה, אבל לא בגלל זה מקיים את המצוה, אלא רק בגלל ציווי הקב"ה.

ובכן: כיון שהעבודה צריכה להיות (לא באופן ד"מצות אנשים מלומדה", אלא) באופן הכי נעלה האמור לעיל — איך יוכל למלא זאת בהיותו מוטרד מענייניו הגשמיים שמבלבלים אותו?!

ה. ועל זה באה ההוראה מהקביעות דהתחלת וסיום חנוכה ביום השבת:

ענינו של יום השבת — "שיראה אדם .. כאילו כל מלאכתו עשוי", ואין לך עונג גדול מזה"[52] (דאף שזהו רק "כאילו", הרי גם דמיון בתורה הוא ענין אמיתי), והיינו, שלא נאמר ששבת הוא למעלה לגמרי מענין המלאכה — כיון שזהו ענין חיובי שעל ידו נעשה הקיום של סדר ההשתלשלות באופן ש"נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית"[53], אלא שזהו באופן ש"כל מלאכתו עשוי"".

וכיון שתורת אמת אומרת ש"כל מלאכתו עשוי"", הרי כן הוא באמת. ומה שטוען שאינו רואה זאת בעיני בשר, הרי זה לפי שעיניו סגורות; לא העינים הרוחניות, אלא עיני בשר, שאילו היו פתוחות, הנה אפילו לפני קיום היעוד[54] "וראו כל בשר וגו'" (לא רק "עיני בשר", אלא הבשר עצמו[55]), הי' רואה שכל מלאכתו עשוי'.

ובכן: כאשר יהודי טוען שעניני העולם מבלבלים אותו מעבודת ה', הנה על זה באה ההוראה מענין השבת — שצריך להעמיד את עצמו במעמד ומצב שיראה כאילו כל מלאכתו עשוי', שאז נעשית ההתעסקות במלאכה באופן שאינה מבלבלת אותו מעבודת ה'.

ו. ובפרטיות יותר:

בנוגע לשבת חנוכה מצינו דין "הרי שאין לו אלא פרוטה אחת, ולפניו .. נר ביתו ונר חנוכה או נר ביתו וקדוש היום נר ביתו קודם וכו'"[56], וגם במעמד ומצב כזה אומרת התורה שצריך שיראה עצמו כאילו כל מלאכתו עשוי', כך, שיהי' אצלו עונג שבת.

---

52) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סכ"א. וש"נ.

53) שבת קיט, ב. וש"נ.

54) ישעי' מ, ה.

55) ראה תו"ח תצוה תפב [ח"ב שכט], א ואילך. שער האמונה פכ"ה.

56) רמב"ם הל' חנוכה בסופן. וראה לקמן סי"ד. וש"נ.

והרי האפשריות לכך שיהי' אצלו עונג שבת גם במעמד ומצב שאין לו אלא פרוטה אחת — תלוי' ברצונו, כפי שמצינו בהלכות שבת[57] ש"מותר להתענות תענית חלום בשבת . . (לפי ש)התענית הזה תענוג הוא לו", וכמבואר בהמשך תרס"ו[58] שהרצון מושל על התענוג, עד שבכחו להפוך את התענוג, שבמקום להתענג מאכילה ושתי' — יתענג מענין התענית.

ועד"ז בנדו"ד, שיכול לפעול על עצמו שירגיש שלא חסר לו מאומה (כל מלאכתו עשוי') — כידוע הסיפור[59] אודות ר' זוסיא מאַניפאָלי, שהי' עני מרוד ומדוכא ביסורים, שהרב המגיד שלח אליו א' התלמידים כדי שילמד ממנו כו', ואמר ר"ז שאינו מבין מדוע שלחו הרב המגיד אליו, בה בשעה שלא חסר לו מאומה!... וכיון שר"ז הי' איש אמת, הרי אמירתו שלא חסר לו מאומה היתה בגלל שהרגיש כך באמת, והיינו, לפי שהי' שקוע כ"כ בלימוד התורה, באופן של "יחוד נפלא וכו'"[60], עד שלא הרגיש כלל שחסר לו משהו בעניניו הגשמיים,

וכפי שהתבטא הרב המגיד[61] בנוגע למעמדו ומצבו בגשמיות, שלא הי' אפילו שולחן וכסא וכו': "אין דער היים איז עפעס גאָר אַנדערש", היינו, שכאשר נמצאים "בבית" אזי צריכים שולחן וכסא וכו', אבל כשנמצאים "בדרך", "באכסניא" (שדוגמתו הוא כללות המעמד ומצב בעוה"ז שהוא רק כ"פרוזדור"[62]) — אין זה נורא כ"כ!

וענין זה שייך לא רק ליחידי סגולה שיש להם הבנה והשגה בקבלה וחסידות, חקירה וכו', ושייכים לדרגות נעלות ביחודא עילאה כו', כמו ר"ז הנ"ל, אלא שייך גם לכל אחד מישראל לפי ענינו,

— וכפי שאמר ר"ז[63], שכשיבוא בפני ב"ד של מעלה, לא יתבעו ממנו מדוע לא הי' בדרגת כל הצדיקים כו', אלא יתבעו ממנו מדוע לא הי' במעמד ומצב כפי ש"זושא" יכול וצריך להיות —

ועד שמצד ענין הבחירה[64], הרי זה שייך לא רק בעניני קדושה,

---

57) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ח ס"ג. וש"נ.

58) ע' ע [ס"ע צג] ואילך. וראה גם תו"מ חס"ז ע' 428. וש"נ.

59) ראה ספר מצמיח ישועות (קראקא תר"ע) יז, א. וראה גם תו"מ ח"פ ע' 218 הערה 109. וש"נ.

60) תניא פ"ה.

61) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 29 ואילך. וראה גם תו"מ חס"א ע' 93 הערה 112. וש"נ.

62) אבות פ"ד מט"ז.

63) ראה גם שיחת ש"פ מקץ, ד' טבת תשל"ג ס"ד (תו"מ חע"א ע' 12). וש"נ.

64) ראה סה"מ תרנ"ו ס"ע שיט בשוה"ג. וראה גם תו"מ חע"ד ס"ע 270. וש"נ.

אלא גם בעניני העולם, ואפילו אצל אומות העולם — שיכולים להיות שקועים בדבר מסויים עד שלא מרגישים שחסר משהו, כפי ששמעו כמה סיפורים מאנשי צבא (לאו דוקא מבנ"י, אלא אפילו מאוה"ע, להבדיל), שגם מי שנפצע מכדור של רובה, רח"ל, הנה בהיותו בעיצומה של המלחמה לא הרגיש בכך כלל, והמשיך להלחם, לרוץ ולירות כו', לנצח את האויב, ורק אח"כ הבחין שהוא פצוע!...

ואם הדברים אמורים בנוגע לעניני העולם, עאכו"כ שכן הוא בעניני קדושה (שמהם נשתלשלו עניני העולם) — שיהודי יכול להעמיד את עצמו במעמד ומצב שיהי' שקוע בלימוד התורה עד כדי כך שלא ירגיש שחסר לו משהו[65], ועד ששוכח לגמרי מחיזו דהאי עלמא!

ז. ובנוגע לפועל:

כאשר פוגשים יהודי שהוא במעמד ומצב ד"משתשקע החמה"[1] (ועד"ז בנוגע לעצמו, ברגעים שבהם נמצא במעמד ומצב כזה), וחושבים שכדי לפעול עליו צריך להתחיל מדבר קל, ואח"כ ילך מן הקל אל הכבד, תחילה מצוה קלה ואח"כ מצוה חמורה ועד לחמורה שבחמורות (עד שיפעל עליו לקיים כל תרי"ג מצוות), תחילה באופן ד"מצות אנשים מלומדה" ואח"כ באופן נעלה כו' — צריך לידע שההליכה מן הקל אל הכבד היא סדר העולם, אבל יהודי צריך לילך "מלכתחילה אַריבער"[66], ולהתחיל מיד עם ענין של נס.

ועד שגם בהיותו במעמד ומצב ד"משתשקע החמה" יש בכחו לפעול על עצמו שיורגש אצלו ש"כל מלאכתו עשוי"", כך, שלא חסר לו מאומה, ויכול לעסוק בלימוד התורה וקיום המצוות ללא בלבולים, החל ממצות הדלקת נר חנוכה שמקיימה בשמחה — לא שמחה מעושה, שצובט את לחייו ומכריח את עצמו לרקוד, אלא שמחה אמיתית, ועד שכאשר גוי, להבדיל, עובר ברחוב, רואה שהוא שמח ומאיר ב"נר מצוה ותורה אור".

וכאשר יהודי פועל על עצמו שירגיש שלא חסר לו מאומה, נותן לו הקב"ה את כל צרכיו באופן שאכן לא יחסר לו מאומה.

וכיון שכל העילויים דלעת"ל תלויים במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות[67] — הרי זוהי ההכנה למעמד ומצב דימות המשיח ש"לא

---

65) בענין זה נזכר גם שהחיוב דלימוד התורה הוא גם על מי שהוא בעל יסורים (ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסקנ"ה. וש"נ).

66) ראה אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"א ע' תריז. וראה גם לעיל ע' 126. וש"נ.

67) תניא רפל"ז.

יהי' שם לא רעב ולא מלחמה וכו' וכל המעדנים מצויים כעפר"[68], ועד לקיום היעוד[69] "והי' לך ה' לאור עולם", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בעגלא דידן.

* * *

ח. נוסף על האמור לעיל אודות ההוראה מכללות ענין השבת ש"כל מלאכתך עשוי"", צריכה להיות הוראה גם מזה שבשנה זו יש בחנוכה שתי שבתות[70], אשר, ע"פ תורת הבעש"ט הנ"ל בודאי יש גם בזה הוראה, ולכאורה, מה ניתוסף בכך שיש בחנוכה (לא רק שבת אחת, אלא) שתי שבתות?

ועוד זאת, שההוראה משבת הב' דחנוכה, שלכאורה היא הוראה בפני עצמה, קשורה בהכרח עם ההוראה משבת הא' דחנוכה, שהרי דוקא כשיום ראשון דחנוכה חל בשבת, חל גם יום השמיני דחנוכה בשבת, ואז יש בחנוכה שתי שבתות.

והיינו, שאין זה כמו בלימוד התורה שאפשר ללמוד ענין אחד בפני עצמו, "פרק אחד או הלכה אחת", באופן ד"בלבד"[71], כהפירוש בתורת הבעש"ט[72] שאין זה באופן שלומד דבר מתוך דבר, ואעפ"כ, יש בזה כל התוקף דלימוד התורה, שצ"ל באופן ד"ברכו בתורה תחלה" (ואסור ללמוד קודם ברכת התורה)[73] וכו', ואילו בנדו"ד, ההוראה משבת הב' דחנוכה אינה יכולה להיות בפני עצמה, אלא היא קשורה בהכרח עם ההוראה משבת הא' דחנוכה.

ט. ויובן בהקדם מאמר רז"ל[74] "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים":

לכאורה אינו מובן מהו הצורך ב"שתי שבתות" — אם ענין השבת הוא נעלה כ"כ שע"י שמירתו באה הגאולה, למה לא מספיק שבת א', ומהי התועלת בכך שניתוסף בכמות עוד שבת?

ומבואר בלקו"ת[75], ש"שתי שבתות" הם ב' בחי' שבת שיש בכל שבת, שלכן אין זה בסתירה למאמר רז"ל בירושלמי[76] "אילו היו ישראל

---

68) רמב"ם הל' מלכים בסופן.
69) ישעי' ס, יט.
70) ראה גם שיחת ש"פ מקץ, זאת חנוכה תשכ"ג ס"ד ואילך (תו"מ חל"ה ע' 333 ואילך). לעיל ע' 371.
71) אבות פ"ו מ"ג.
72) כש"ט סכ"ב.
73) נדרים פא, א. וש"נ. וראה שו"ע אדה"ז או"ח רסמ"ז. וש"נ.
74) שבת קיח, ב.
75) בהר מא, א.
76) תענית פ"א סה"א.

משמרין שבת א' כתיקונה מיד הי' בן דוד בא", כיון שב"שבת א' כתיקונה" ישנם "שתי שבתות", ב' בחי' שבת.

וענין זה מודגש יותר בקביעות שנה זו שיש בחנוכה שתי שבתות — לא רק ב' בחי', אלא שתי שבתות כפשוטם.

י. ויובן בהקדם כללות ענין השבת — שנוסף על הציווי "לא תעשה כל מלאכה"[77], יש גם מצות עשה "וביום השביעי תשבות"[78] (כמ"ש הרמב"ם[79]), וכפי שמבאר הרגצ'וב'[80] שאין זה רק ענין של העדר (שביתה ממלאכה), אלא יש בזה גם ענין חיובי — ענין המנוחה (וכפי שמבאר גם הנפק"מ לדינא). וכמובן גם מדברי המדרש[81] "מה הי' העולם חסר מנוחה, בא שבת בא מנוחה" — שגם לאחרי שנשלמה המלאכה, באופן ש"וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד"[82], שאז יש כבר בדרך ממילא שלילת והעדר המלאכה, עדיין הוצרך להיות הענין החיובי דמנוחה.

ובנוגע לענין המנוחה גופא — מבואר בחסידות[83] (גם בהמשך תרס"ו[84]) שישנה המנוחה שבאה לאחרי היגיעה במלאכה, שמנוחה זו קשורה עדיין עם המלאכה והיא בערך אלי', שככל שתגדל היגיעה במלאכה, כך יגדל התענוג במנוחה שלאחרי המלאכה, והיינו, שהוא שייך עדיין לענין וגדר המלאכה, אלא כיון שכבר התייגע בשלימות, ואי אפשר לדרוש ממנו יותר, אזי נותנים לו ענין המנוחה; וישנו ענין נעלה ביותר במנוחה, שאינו שייך כלל לענין המלאכה, וכמו במלך שאסור בעשיית מלאכה (במכ"ש מזה ש"כיון שנתמנה פרנס על הציבור אסור בעשיית מלאכה בפני שלשה"[85]), כיון שצריך להיות "מלך ביפיו תחזינה עיניך"[86], והתענוג שבמנוחה זו גדול יותר שלא בערך מאשר התענוג שבא לאחרי היגיעה במלאכה.

ואלו הם ב' הבחי' שבכל שבת: המנוחה ממלאכה היא ב"מעלי שבתא", בהיותו עייף וייגע ומזיע מרוב היגיעה במלאכה בערב שבת,

---

77) יתרו כ, יו"ד.
78) משפטים כג, יב.
79) ריש הל' שבת (ורפכ"א).
80) צפע"נ לרמב"ם שם. וראה גם תו"מ חע"ח ס"ע 326 ואילך. וש"נ.
81) ראה ב"ר פ"י, ט (ובפי' מת"כ). פרש"י בראשית ב, ב. מגילה ט, א (ד"ה ויכל). תוד"ה חצבה — סנהדרין לח, א.
82) בראשית א, לא.
83) ראה לקו"ת שם מב, ג ואילך.
84) ע' תקמג [תשטו] ואילך.
85) קידושין ע, א.
86) ישעי' לג, יז.

ועד לאופן של ריצה כו' (כפי שמצינו שהרץ בערב שבת בין השמשות והזיק פטור מפני שרץ ברשות[87]), כיון שכל הענינים שבערב שבת צריכים להיות באופן של ריצה ויגיעה כו'; ולאח"ז, ב"יומא דשבתא" ישנו עצם ענין המנוחה שאינו קשור ולמעלה משלילת המלאכה, ועד לשלימות ענין המנוחה בזמן של "רעוא דרעוין"[88], שהוא בדוגמת הענין ד"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"[89].

ולהעיר, שב' בחי' אלו ישנם גם ב"יום שכולו שבת כו'" דלעתיד לבוא:

לדעת הרמב"ם[90] ששלימות השכר היא בעולם הבא לנשמות בלא גופים — הנה לפנ"ז ובתור הכנה לזה יהי' הזמן ש"לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה .. וכל המעדנים מצויין כעפר"[68], שזהו באופן שישנם עדיין גדרי העולם — רעב ומלחמה (שצריך לשלול אותם) ומעדנים כו'; ולמעלה מזה הוא שכר הנשמות כפי שהם למעלה לגמרי מהגבלת הגוף וגדרי העולם.

ולדעת הרמב"ן[91] ששלימות השכר היא לנשמות בגופים (כפי ההכרעה בקבלה וחסידות[92]) — כמדובר כמ"פ[93] שלע"ל יהיו ב' תקופות: בתקופה הראשונה יהי' המעמד ומצב ש"לא ירעו ולא ישחיתו גו' כי מלאה הארץ דעה גו'"[94], היינו, שעדיין יש נתינת מקום לענינים בלתי רצויים, אלא שמצד ריבוי הדעת שוללים אותם כו'; ולמעלה מזה היא התקופה הב' שבה אין נתינת מקום כלל לענינים בלתי רצויים כו', ועד שבקדושה גופא יהי' מעמד ומצב שלמעלה אפילו מהליכה ("אין להם מנוחה .. ילכו מחיל אל חיל"[95]), שזהו עילוי שבאין ערוך[96], כי אם "מנוחה לחיי העולמים" (כמדובר בארוכה במשך הקיץ[93]).

יא. ועפ"ז מובן מה שניתוסף בהוראה מענין השבת ש"כל מלאכתך עשוי'" — מצד שבת הב' דחנוכה:

---

87) ב"ק לב, א.
88) זח"ב פח, ב.
89) תמיד בסופה.
90) הל' תשובה פ"ח ה"א־ב. פיה"מ לסנהדרין פרק חלק (ד"ה ועתה אחל).
91) בשער הגמול בסופו (בהוצאת שאוועל — ע' שט).
92) ראה לקו"ת צו טו, ג. דרושי ש"ש סה, סע"ד. סהמ"צ להצ"צ מצות ציצית (דרמ"צ יד, ב).
93) ראה גם תו"מ חפ"א ע' 280. וש"נ.
94) ישעי' יא, ט.
95) ברכות ומו"ק בסופן.
96) ראה סה"מ תרנ"ד ע' רסג ואילך. תרנ"ט ע' כד [לג]. תר"ס ע' קז ואילך. המשך תרס"ו ע' יח [כה]. סה"מ אעת"ר ע' סט ואילך.

מצד שבת הא' דחנוכה — הרי זה באופן ששייך שעניני העולם יבלבלו אותו מעבודת ה', וצריך להתייגע ולפעול על עצמו ("קנעלן מיט זיך") שעניני העולם לא יבלבלוהו כו', עי"ז שיראה כאילו כל מלאכתו עשוי'.

אך על זה באה ההוראה משבת הב' דחנוכה — שאין להסתפק בכך, אלא העבודה ב"נר מצוה ותורה אור" צריכה להיות באופן שעומד במעמד ומצב שלמעלה לגמרי מעניני העולם, כך, שמלכתחילה לא שייך שעניני העולם יבלבלוהו מעבודת ה' — ע"ד ובדוגמת המעמד ומצב שלפני החטא, שגם אז הי' ענין העבודה, כמ"ש[97] "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה", אלא שהעבודה לא היתה בענין הבירורים כו', אלא בעניני קדושה גופא בלבד; ועד"ז לעתיד לבוא, כאשר יקויים היעוד[98] "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ" (כמבואר באגה"ק[99]).

יב. וב' דרגות אלו קשורות בהכרח זב"ז (שהרי כשיום א' דחנוכה חל בשבת אזי בהכרח שגם יום השמיני דחנוכה יחול בשבת) — שמהדרגא הראשונה שבענין המנוחה באים בודאי לדרגא השני'.

וע"ד שמצינו בענין "מבין דבר מתוך דבר"[100], שאע"פ שהם שני דברים שונים, מ"מ, מזה שלומד דבר זה, בא אח"כ להבנת דבר נוסף וכו'; יתכן אמנם שבשביל זה יצטרך ריבוי זמן, אבל, אם רק לא יהי' דבר המבלבל, בודאי שסוכ"ס יגיע לתכליתו של הדבר הנוסף.

ועד"ז מצינו בנוגע לכללות הענין דשכל ומדות, שעם היותם כחות שונים ועד שהם הפכיים זמ"ז, ונמצאים במקומות שונים: השכל במוח, והמדות בלב — הרי הם באופן של עילה ועלול, סיבה ומסובב, שכל מדה היא עלול ומסובב מהעילה והסיבה שהו"ע השכל, שמכל ענין שכלי בהכרח שתתעורר מדה בלב, לפי ש"המוח שליט על הלב בתולדתו" (כמבואר בתניא[101]). ומה שרואים בפועל שיתכן שענין שכלי לא יבוא לרגש הלב, אין זה מצד החסרון בשכל או במדות, אלא זהו מצד מיצר הגרון שמונע ומעכב כו'[102], אבל לולי זאת (וכמו בימות המשיח שלא יהי' רעב ומלחמה כו', ואז לא יהי' שייך גם מיצר הגרון), בודאי שיומשך מהשכל למדות שבלב.

---

97) בראשית ב, טו.
98) זכרי' יג, ב.
99) סוסכ"ו.
100) חגיגה יד, א. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת תשא לא, ג. דברים א, יג.
101) פי"ב.
102) ראה תו"א וארא נח, ב. ובכ"מ.

וכן הוא גם בנוגע לב׳ הדרגות שבשבת, שמדרגא הא׳ באים גם לדרגא הב׳, והיינו, שלמרות ריחוק הערך שביניהם, שלכן יש צורך בשהיית זמן בינתיים, כמודגש בהפסק דששת ימי השבוע בין שבת הא׳ לשבת הב׳, הרי זה באופן שמדרגא הא׳ באים בהכרח גם לדרגא הב׳.

ומעלה נוספת בקביעות שנה זו שיש בחנוכה שתי שבתות — שכיון שיום א׳ דחנוכה חל בשבת, בהכרח שהדלקת נרות חנוכה תהי׳ לפני כניסת השבת [ולא כמו כשחל ביום חול, שאם ירצה יכול להדליק גם לאחרי תפלת מעריב, כל זמן שבני אדם הולכים עדיין בשוק[103]], היינו, ביום כ״ד כסלו, ששייך עדיין לזמן המלחמה, ואעפ״כ, הנה לא זו בלבד שמזה באים לענין המנוחה, אלא עוד זאת, שמזה באים לדרגא היותר נעלית שבענין המנוחה — בשבת הב׳ דחנוכה.

וכאשר יודעים שמדרגא הא׳ באים בודאי לדרגא הב׳, הרי זה מוסיף עידוד בכללות העבודה שתהי׳ מתוך חיות ושמחה כו׳, שעי״ז ניתוסף בהצלחת העבודה, כידוע פתגם כ״ק מו״ח אדמו״ר[104] שכאשר איש חיל יוצא למלחמה (לא בלית ברירה, מתוך ספק או יאוש כו׳, אלא) עם ״מאַרש של נצחון״ בגלל שבטוח בנצחונו, הרי זה גופא פועל את הנצחון במלחמה.

ועוד זאת, שכיון שלדרגא הב׳ באים ע״י הקדמת הדרגא הא׳, הרי מובן שזהו ענין שנדרש ושייך לכל אחד מישראל, גם לקטן, הן קטן בשנים והן קטן בעניני יהדות (אף שהוא גדול בשנים, עם זקן לבן...)[105], שגם בהיותו במעמדו ומצבו נדרש ממנו ענין זה — לפי ערכו, וע״ד מ״ש[106] ״פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון״, ״לפי רצונו ותאותו״[107], כולל גם בנוגע לקטן, שאינו ממתין עד שיגדל, אלא נותן לו הדרוש לו לפי קטנותו [ואדרבה: ״כי נער ישראל ואוהבהו״[108], וכפי שמאריך הרב המגיד[109] במשל מאב שמצמצם את עצמו להשתעשע עם בנו הקטן בעניני קטנות כו׳], אף שביכלתו של הקב״ה לעשותו גדול מלכתחילה — כיון שרוצה שיגיע לזה ע״י עבודתו ויגיעתו בדרך הטבע (ככל עניני תומ״צ שצריכים להיות ע״פ דרך הטבע, כידוע הסיפור[110] עם רבינו הזקן שאמר קידוש לבנה רק לאחרי שהפקיד נתרצה להעמיד את הספינה, ולא

---

103) ראה שבת כא, ב.
104) ראה סה״ש תש״ט ס״ע 323. וש״נ.
105) ראה גם לעיל ע׳ 421. וש״נ.
106) תהלים קמה, טז.
107) מצו״ד עה״פ.
108) הושע יא, א.
109) לקו״א ואו״ת בתחלתם.
110) ראה סה״ש תרצ״ב ע׳ 13. וש״נ.

כשהעמידה תחילה בעצמו באופן נסי, כמו בסיפור הידוע ד"צווחין אף עקתין"[111]).

יג. ויה"ר שמשתי השבתות של חנוכה יומשך על כל השנה כולה שתהי' העבודה באופן ש"כל מלאכתך — כולל גם המלאכה לפעול את גמר הגלות — עשוי'", בב' הדרגות הנ"ל.

ובודאי יבטל הקב"ה את כל הענינים המבלבלים כו', ויתן שתהי' שנת אורה ב"נר מצוה ותורה אור", ושנת אורה בכל הענינים דבני חיי ומזוני,

ובאופן שיאיר גם "על פתח ביתו מבחוץ", ד"כליא ריגלא דתרמודאי"[1], אותיות מורדת[112] — ע"ד שהי' בביהמ"ק, שמשם היתה אורה יוצאה לעולם, ע"י "חלוני שקופים אטומים"[113], וזו היתה העדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל[114], ועד שבאים לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

* * *

יד. המשך הביאור ברמב"ם סוף הלכות חנוכה — שהרמב"ם כתב הדין דקדימת נר ביתו לנר חנוכה בהלכות חנוכה, ולא בהלכות שבת (דלא כבשו"ע שדין זה הובא גם בהלכות שבת), לפי שאין דרכו של הרמב"ם לכתוב אותו דין בב' מקומות[115]; והביאור בדיוק הלשון "הרי

---

111) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' שטו. וש"נ.

112) עמה"מ שער קרית ארבע רפקי"א (קח, א). קה"י ערך תרמוד. וראה גם לעיל ע' 397. וש"נ.

113) מלכים־א ו, ד ובפרש"י. וראה מנחות פו, ב ובפרש"י.

114) ראה שבת כב, ב. וש"נ.

115) וצ"ע בנוגע לשו"ע רבינו הזקן — שאף שדרכו לכתוב בסגנונו של הרמב"ם* (ראה גם לעיל ע' 369 הערה 203. וש"נ), הרי מצינו שכותב אותם הלכות בב' מקומות, כמו בענינים שבחלק או"ח סקנ"ה־ו, שחוזר עליהם בהלכות ת"ת ובהלכות אונאה, וא"כ, גם אם כתב דין זה בהלכות חנוכה (שכיון שאינן בשולחנו, הרי אין אתנו יודע אם נכתבו ובאיזה סגנון** וכו'), הי' יכול לכותבם גם בהלכות שבת.

---

*) ונוהג גם כשיטת הרמב"ם שלא כתב דינים מחודשים (שלכן צריך להבהיר במקומות ספורים: "וראה לי" (ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם ס"ב־ה. וש"נ)), גם בענינים שנתבררו אצלו וכתבם בעצמו במק"א, בסידור וכיו"ב.

**) דובר גם אודות שינוי הסגנונות בשו"ע רבינו הזקן — כמו "בחלק היו"ד שבו ההוראות איסור והיתר שלפני המורים יובאו פסקי ההלכה, שינה טעמו ולשונו כו'" (כמ"ש בהקדמת הרבנים בני הגאון המחבר), ועד"ז בנוגע לחלק ששי שהם הלכות מלוקטות, וכן בנוגע להלכות תלמוד תורה (שנדפסו בחייו); אך עדיין צריך בירור בנוגע לשינוי הסגנון בסימנים קנה־ו שבחלק או"ח גופא (ראה גם תו"מ חנ"ה ע' 272).

וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: חשבתי שחברי הכולל יעסקו בכגון־דא, ועכ"פ יעסקו בזה מכאן ולהבא.

שאין לו אלא פרוטה אחת כו'", לרמז[116] שקדימת נר שבת היא רק כשיש לו מעות רק עבור נר אחד, אבל כשיש לו יותר מזה צריך להדליק השני לנר חנוכה — נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ונדפסה[117] בלקו"ש חט"ו ע' 372 ואילך.

טו. דובר גם אודות השייכות דחנוכה לסוכות[118] — כמרומז בדברי הגמרא[1] "חד אמר טעמא דב"ש (ש"יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך") כנגד פרי החג" (שמתמעטים והולכים), ומרומז גם במשנה[119] בנוגע להבאת ומקרא ביכורים "עד החג .. עד חנוכה"; ועד"ז מצינו בספר חשמונאים[120] אודות השייכות דחנוכה לסוכות.

*

טז. המדובר לעיל אודות חנוכה, שתכליתו שתהי' הוספה בעניני תומ"צ — קשור גם עם המדובר לעיל[121] שתסע עדה קדושה לירושלים העתיקה ועדה קדושה לצפת, ששניהם נקראים "עיר הקודש", וענין נוסף בנוגע לצפת, שבה נמצא הקבר של האריז"ל החי, בסמיכות לקבר של רשב"י, שעליו נאמר[122] שלא יהי' כדורו עד דרא דמלכא משיחא.

וכיון שמאז שדובר על זה עבר משך זמן, ועתה נמצאים בסיום של חנוכה שבו מודגש הענין דמוסיף והולך — יש להוסיף גם בענין זה, שמלבד העדה קדושה יסעו עוד אחד או שנים לכל מקום. ומהם יראו וכן יעשו רבים — להוסיף בכל עניני תורה ומצוות.

ובנוגע לטענה שטענו מדוע שולחים רק עשרים, ולא עשרים אלף, ושישלחו גם את הזקנים וכו' — יש להבהיר שנסיעה זו אינה "עלי'" לא"י, אלא הכוונה בזה לעודד יהודים לקיום תומ"צ, ולבנות את א"י בגשמיות וברוחניות, שזהו ענין ששייך לצעירים דוקא (ולא לזקנים, שגם

---

116) לא בפירוש כי אם ברמז, כסגנון המשנה שכו"כ ענינים לא נתפרשו אלא רק נרמזו, כמובן ממאמר אילפא "אי איכא דשאיל לי במתניתא דר' חייא ור' אושעיא ולא פשיטנא לי' ממתני'" (תענית כא, א), לפי שכל דבר שישנו בברייתא נרמז במשנה.

117) בשילוב שיחות י"ט כסלו וש"פ וישב.

118) ראה גם ד"ה ת"ר מצות נ"ח כו' דמוצאי ש"פ מקץ, שבת חנוכה תשל"ח (תו"מ סה"מ כסלו ע' קסב ואילך). וש"נ.

119) ביכורים פ"א מ"ו. וראה גם לקו"ש ח"כ ע' 395 הערה 67.

120) הובא באלי' זוטא או"ח רסעת"ר, ובערוך השולחן שם ס"ה. ועוד. — ולהעיר, שספר חשמונאים לא הובא בתור מקור בגמרא ובחסידות כו', ונזכר רק כדי שאלו שיודעים על זה בלאה"כ, יוכלו לנצל זאת כו' (ראה גם תו"מ חע"ח ע' 357. וש"נ).

121) שיחת י"ט כסלו סס"ג ואילך (לעיל ע' 382 ואילך).

122) ראה זהר ח"ב קמז, א. ח"ג נח, א. קנט, א. רלו, ב. רמא, ריש ע"ב. סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר שז, ב [תנ, ג].

אם הם בגדר של "זקן שקנה חכמה"[123], אין בכחם להועיל לבנין הארץ, ואולי אדרבה כו'), ודוקא כאלו שהם בריאים בגשמיות ובריאים ברוחניות (אע"פ שגם בא"י ישנם רופאים, ו"אוירא דא"י מחכים"[124] וכו').

ולהעיר, שישנו מי שמרעיש שהוא זה שפועל למען עלי', עי"ז שנושא דרשה מלהיבה ("אַ פייערדיקע רעדע"), ואח"כ דואג שיבחרו אותו ל"יושב ראש", ושוכר אנשים שיטפחו על הגב ויאמרו לו "יישר כח", ואז יכול כבר לומר "שישו בני מעי"... אך בנוגע לפועל — שולח את משפחתו לחו"ל, כיון שבא"י ישנם כו"כ ערבים, והוא פוחד מזה ש"רגשו[125] גויים"!...

אמנם כאן רוצים לפעול באופן שקט בנוגע לפועל, ולכן שולחים שלוחים שיסעו בתור "שלוחו של אדם כמותו"[126], מתוך לקיחת אחריות על נסיעתם לשם, שהיא "עלי ועל צוארי", והכוונה היא — לא שיבואו לשם ויאמרו "חזו דאתאי", ואז יכולים כבר לחזור לכאן ולקבל "מדלי", אלא הכוונה היא שיהיו שם במשך שנה שלימה, ומה טוב — שנתיים, ואח"כ יראו אם רוצים להשתקע וכו', ובנתיים — יבוא משיח...

ולכן אין זה שייך לאלו שעומדים להתחתן בזמן הקרוב, או אלו שהתחתנו זה עתה, שכיון שצריכים לקיים מ"ש[127] "נקי יהי' לביתו שנה אחת ושמח וגו'", אין ענינם לנסוע בשליחות זו, אלא דוקא אלו שיש להם עוד שנה עד הנישואין, או אלו שהם שנה לאחר הנישואין.

ואלו שנוסעים — צריכים לדעת שאינם נוסעים כדי לנוח... או כדי שלא יהי' להם "שעבוד מלכיות" [שהרי אע"פ שגם בא"י ישנו שעבוד מלכיות, הרי אין זה כמו בחו"ל שאוירא טמא וגושה טמא, משא"כ א"י גושה טהור ואוירה טהור[128]], אלא "עבדות אני נותן לכם"[129] — שילמדו שם בהתמדה ובשקידה נגלה וחסידות, ובזמן הפנוי יעסקו בהפצת היהדות בכלל (כולל גם בנוגע לקיום המצוות התלויות בארץ), ובהפצת המעיינות בפרט.

אמנם, אע"פ ש"עבדות אני נותן לכם", אין זה ענין של "גזירה גזרתי וכו'"[130], אלא צריך להיות באופן של שמחה וטוב לבב, הן בנוגע לאנשים והן בנוגע לנשים,

---

123) קידושין לב, ב.
124) ב"ב קנח, ב.
125) תהלים ב, א.
126) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.
127) תצא כד, ה.
128) ראה גיטין ח, ב. וש"נ.
129) לשון הש"ס — הוריות יו"ד, ריש ע"ב.
130) לשון חז"ל — תנחומא חוקת ג. במדב"ר רפי"ט. וראה רמב"ם הל' מעילה בסופן.

ועד שגם אם חסר בענין השמחה אצל הבעל, אזי האשה תפעל זאת אצלו, שכן, אע"פ שהסדר הוא ש"והוא ימשל בך"[131], הרי "חכמת נשים בנתה ביתה"[132], ובחכמתה בודאי תמצא דרך איך לפעול על בעלה בדרכי נועם ודרכי שלום, באופן ש"אשה כשרה עושה רצון בעלה"[133], ע"ד שמצינו לגבי כנס"י שפועלת רצון חדש אצל בעלה זה הקב"ה (כידוע בפירוש "יהי רצון")[134].

כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שאלו שאין הדבר מוצא חן בעיניהם, יהי' להם אשר להם, "ואנחנו[135] — בשם ה' אלקינו נזכיר"!

וסיים: ועד שנזכה שיעלו לא"י כל בנ"י, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"[136], בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

* * *

יז. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה מאי מברך וכו'.

* * *

יח. בנוגע ללימוד ענין בפירוש רש"י בפרשת השבוע, יש ענין תמוה ביותר, שכרגיל, לא מתעכבים עליו — על הפסוק[137] "הן כסף אשר מצאנו", "זה אחד מעשרה קל וחומר האמורים בתורה, וכולן מנויין בבראשית רבה"[138] — שאינו מובן:

א) ה"קל וחומר" שבפסוק זה מובן בפשטות לבן חמש למקרא, ולמה צריך רש"י לפרש "זה אחד מעשרה קל וחומר האמורים בתורה", ולהוסיף "וכולן מנויין בב"ר", שאם הבן חמש למקרא ירצה לדעת מה הם העשרה קל וחומר, יוכל לעיין בב"ר — למאי נפק"מ כל זה בהבנת פשוטו של מקרא?!

והתמיהה שבדבר מתחזקת יותר — כשמעיינים במקומות אחרים בתורה שבהם נאמר "קל וחומר":

בפסוק "ואבי' ירוק ירק בפני'" בפ' בהעלותך[139], לא כותב רש"י ש"זה אחד מעשרה קל וחומר האמורים בתורה", אלא רק מפרש "קל וחומר לשכינה ארבעה עשר יום, אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון,

---

131) בראשית ג, טז.
132) משלי יד, א.
133) ראה תדבא"ר פ"ט. רמ"א אה"ע סוסס"ט.
134) ראה גם תו"מ חס"ח ע' 292 הערה 54. וש"נ.
135) תהלים כ, ח.
136) בא יו"ד, ט.
137) פרשתנו מד, ח.
138) פצ"ב, ז.
139) יב, יד.

לפיכך אף בנזיפתי תסגר שבעת ימים" — בגלל שיש צורך לתרץ הקושיא שלכאורה הי' ההסגר צ"ל יותר משבעת ימים; אבל לולי זאת לא הי' מפרש מאומה.

ועד"ז יש "קל וחומר" נוסף בין הק"ו שבפרשתנו בספר בראשית לק"ו שבפ' בהעלותך שבספר במדבר — בספר שמות, בפסוק "הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה" שבפ' וארא[140], ששם כותב רש"י רק "זה אחד מעשרה קל וחומר האמורים שבתורה", אבל לא מוסיף "וכולן מנויין בב"ר".

ב) גם צריך להבין מהו דיוק לשון רש"י "(עשרה קל וחומר) האמורים בתורה" — הרי דברים אלו ("הן כסף וגו'") נאמרו לאיש אשר על בית יוסף ששלחו לרדוף אחריהם, שבפשטות הי' גוי, וא"כ, מהי ההדגשה ש"זה אחד מעשרה קל וחומר האמורים בתורה" — דלכאורה אדרבה: אם זה ענין שאמור בתורה, לאו דוקא שיתקבל אצל גוי, וכיון שרוצים לפעול על הגוי באמצעות ה"קל וחומר", לא נוגע להדגיש שזהו קל וחומר שאמור בתורה?

וכמדובר כמ"פ שכל הענינים שבפירוש רש"י צריכים להיות באופן המובן בפשטות לבן חמש למקרא. וכפי שיתבאר לקמן.

יט. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר — יש ענין הקשור עם המדובר לאחרונה[141] אודות ההצלה ע"י תורה וצדקה:

איתא בזהר[142] "פתח ר' יוסי ואמר לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות[143]. לא יועילו אוצרות רשע, אלין אינון דלא משתדלי באורייתא ואזלי בתר מלי דעלמא ולמכנש אוצרין דחיובא . . וצדקה תציל ממות, אלין דמשתדלי באורייתא וכו'. דבר אחר וצדקה תציל ממות, דא צדקה ממש". ובהערות אאמו"ר[144] מבאר כמה דיוקים בדברי הזהר.

אבל יש ענינים שאינו מבאר בסמכו על כך שיבינו לבד — שלכאורה אינו מובן: מהו החידוש בכך ש"לא יועילו אוצרות רשע"?

בשלמא מ"ש[145] "עושר שמור לבעליו לרעתו", יש בזה חידוש, שלמרות שמדובר אודות עושר סתם (לא "אוצרות רשע"), הרי זה יכול

---

140) ו, יב.
141) ראה גם לעיל ע' 123.
142) ח"א קצט, סע"א.
143) משלי יו"ד, ב.
144) לקוטי לוי"צ הערות לזח"א ע' קעו ואילך. וראה גם שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, מבה"ח טבת תשל"ד סי"ח ואילך (תו"מ חע"ד ע' 369 ואילך). וש"נ.
145) קהלת ה, יב.

להיות באופן שהוא היפך טובתו כו'; אבל כשמדובר אודות "אוצרות רשע", ובפרט ע"פ המבואר בזהר "אלין אינון דלא משתדלי באורייתא ואזלי בתר מלי דעלמא ולמכנש אוצרין דחיובא", היינו, שלא מדובר אודות עם הארץ שאינו יכול ללמוד [שכשמדבר דברים בטלים הרי זה "בהיתר", שאינו נענש על ביטול תורה, ורק "צריך לטהר נפשו מטומאה זו דקליפה זו כו'", כמבואר בתניא[146]], אלא מדובר אודות מי שיכול ללמוד תורה, ואעפ"כ אינו משתדל באורייתא, ותמורת זה אזיל בתר מלי דעלמא ולמכנש אוצרין דחיובא — מהו הקס"ד שיועילו "אוצרות רשע", שלכן צריך לבוא שלמה המלך, החכם מכל אדם, ולחדש ש"לא יועילו גו'"?!

גם צריך להבין מהו הדיוק בענין ד"צדקה תציל גו'", שצ"ל דוקא הענין ד"משתדלי באורייתא" ו"צדקה ממש", ולא די באיזה ענין של תומ"צ?

וכפי שיתבאר לקמן.

כ. הביאור בפירוש רש"י:

בנוגע לקל וחומר "הן כסף וגו'", יש "קלָאָן קשיא", שכרגיל, לא שמים לב אלי' (כל המלמדים שדיברתי עמהם, לא עלתה על דעתם קושיא זו):

"הן כסף אשר מצאנו בפי אמתחותינו השיבונו אליך מארץ כנען" — קאי רק על כל שאר האחים שירדו למצרים בפעם הקודמת והשיבו את הכסף שנמצא באמתחותיהם, אבל לא בנוגע לבנימין, שלא ירד עמהם למצרים בפעם הקודמת, ובמילא לא השיב כסף מארץ כנען.

וכיון ש"מכלל הן אתה שומע לאו, ומכלל לאו אתה שומע הן"[147], הרי באמרם שלא יתכן שהם גנבו את הגביע, מצד ה"קל וחומר" "הן כסף .. השיבונו אליך מארץ כנען ואיך נגנוב מבית אדוניך גו'" — הרי משמעות הדברים שיתכן שבנימין גנב את הגביע, כיון שאצלו לא שייך ה"קל וחומר" הנ"ל?!

ונמצא, שה"קל וחומר" הוא רק על כללות הענין, ולא על כל פרט, שעליו יכולה עדיין להיות פירכא:

טענת האיש אשר על בית יוסף "למה שלמתם רעה תחת טובה .. הרעותם אשר עשיתם"[148] — היתה על כולם (לא רק על בנימין), וכפי

---

146) פ"ח. כ.

147) פרש"י תצוה כח, לה. פ' שופטים יז, 148) פרשתנו מד, ד־ה.

שרואים שבפועל חיפש אצל כולם: "ויחפש בגדול החל ובקטן כלה"[149]. ועל זה השיבו ואמרו: "חלילה לעבדיך מעשות כדבר הזה" (חולין הוא לנו, לשון גנאי)[150], והוסיפו "קל וחומר" עכ"פ בנוגע לרובם: "הן כסף .. השיבונו אליך מארץ כנען ואיך נגנוב מבית אדוניך גו'", אף שאינו כולל את בנימין.

ועל זה אומר רש"י "זה אחד מעשרה קל וחומר האמורים בתורה, וכולן מנויין בב"ר" — ששם רואים שיש בתורה סוג "קל וחומר" שקאי רק על חלק מהענין, אף שיש בו חלק שיכולה להיות עליו פירכא[151].

ולדוגמא:

בנוגע ל"קל וחומר" בפ' וארא, "הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה" — יש פירכא, שהרי הסיבה לכך שבנ"י לא שמעו אל משה היא "מקוצר רוח ומעבודה קשה"[152], וא"כ, מהו ה"קל וחומר" "ואיך ישמעני פרעה", בה בשעה שאצל פרעה לא שייך הענין של קוצר רוח ועבודה קשה?!

ועכצ"ל, שה"קל וחומר" הוא רק בנוגע לחלק מבנ"י שאצלם לא הי' השעבוד — כפי שמפרש רש"י[153] ש"מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי" [וכמו"כ מובן שאצל הנשים והילדים לא הי' שעבוד מצרים, אבל לא נתפרש הדבר בפירוש רש"י], וכיון שגם הם לא שמעו אל משה, אף שאצלם לא הי' קוצר רוח ועבודה קשה, אתי שפיר ה"קל וחומר" "ואיך ישמע אלי פרעה".

וכיון שגם "קל וחומר" זה הוא רק על חלק מהענין, ולא על כולו — מפרש רש"י גם שם "זה אחד מעשרה קל וחומר שבתורה"; אבל אינו צריך להוסיף "וכולם מנויין בב"ר", כיון שסומך על מ"ש כבר בפרשתנו.

כא. ובנוגע ל"קל וחומר" בפסוק "ואבי' ירוק ירק בפני' הלא תכלם שבעת ימים", "קל וחומר לשכינה ארבעה עשר יום" — הנה:

לכאורה יש על זה פירכא — שהרי הטעם ד"תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה" הוא כדי שלא תהי' ביחד עם אבי' ש"ירוק ירק בפני'" (הראה לה פנים זועפות)[154], שהוא בתוך המחנה, ואילו היא "תסגר ..

149) שם, יב.
150) שם, ז (ובפרש"י).
151) ראה גם משכיל לדוד כאן.
152) וארא ו, ט.
153) שמות ה, ד.
154) בהעלותך שם (ובפרש"י).

מחוץ למחנה", וטעם זה לא שייך בנוגע ל"שכינה", שהרי הקב"ה נמצא גם מחוץ למחנה, כך, שאין תועלת בכך ש"תסגר .. מחוץ למחנה".

אבל בפשוטו של מקרא אין זו קושיא, כיון שהטעם לכך ש"תסגר .. מחוץ למחנה" בפשטות הוא (לא כדי שלא תהי' ביחד עם אבי', אלא) ענין של עונש, ובמילא הרי זה שייך גם בנוגע לקב"ה.

וכיון שבפשוטו של מקרא אין קושיא, לא צריך רש"י להבהיר שזהו אחד מעשרה קל וחומר שבתורה (שיש בהם צד פירכא); רש"י מזכיר את ענין הקל וחומר רק כדי להבהיר שאף שלכאורה הי' ראוי שההסגר בגלל נזיפת השכינה יהי' ארבעה עשר יום, הרי זה רק שבעת ימים לפי ש"דיו לבא מן הדין להיות כנדון".

כב. ועד"ז בנוגע לקל וחומר נוסף מהעשרה קל וחומר שבתורה — מ"ש בפ' וילך[155] "הן בעודני חי עמכם היום ממרים הייתם עם ה' ואף כי אחרי מותי":

לכאורה יש סברא לומר להיפך, שלאחרי מיתת משה לא ימרו את פי ה' — כפי שמצינו בסיפור הגמרא[156] "הנהו בריוני דהוה בשיבבותי' דרבי זירא דהוה מקרב להו כי היכי דניהדרו להו בתיובתא .. כי נח נפשי' דרבי זירא, אמרי, עד האידנא הוה .. (רבי זירא) בעי עלן רחמי, השתא מאן בעי עלן רחמי, הרהרו בלבייהו ועבדו תשובה" (היינו, שדוקא לאחר מיתת רבי זירא, שאין מי שיבקש עליהם רחמים, עשו תשובה), ועד"ז בנדו"ד, שבחיי משה היו ממרים, בגלל שסמכו על משה שיתפלל ויבקש רחמים עליהם, כפי שהי' בחטא העגל וכיו"ב, אבל לאחרי מיתת משה, שלא יוכלו עוד לסמוך על משה, לא תהי' להם ברירה אלא לשמוע בקולו של הקב"ה.

אבל אין זו קושיא בפשוטו של מקרא, כי, אין הכרח שסברא זו תתקבל אצל הבן חמש למקרא. ולכן לא צריך רש"י להבהיר מאומה.

[ועד"ז בנוגע לקל וחומר נוסף שמצינו בפ' בראשית[157]: "כי שבעתיים יוקם קין ולמך שבעים ושבעה", כפירוש רש"י: "ומה קין שהרג נתלה לו שבעה דורות, אני שלא הרגתי לא כ"ש שיתלו לי שביעיות הרבה" — שאינו מהעשרה קל וחומר האמורים בתורה, כפי שמסיים רש"י ש"זהו ק"ו של שטות" (שמתאים ל"למך"...), ד"א"כ אין הקב"ה גובה את חובו ומקיים את דברו", ואכן לא נתקבלו הדברים אצל נשי

155) לא, כז.
156) סנהדרין לז, א.
157) ד, כד.

למך, כי אם דבריו של אדה"ר, ש"אמר להם, וכי עליכם לדקדק על גזירתו של מקום? אתם עשו מצותכם, והוא יעשה את שלו"[158]).

ורק כשיש קושיא בפשטות הכתובים בנוגע לקל וחומר, כבפרשתנו ובפ' וארא, מבהיר רש"י ש"זה אחד מעשרה קל וחומר האמורים בתורה", כנ"ל בארוכה.

ומ"ש רש"י "האמורים בתורה", אף שבפרשתנו מדובר אודות קל וחומר שנאמר לגוי שהי' ממונה על בית יוסף — הרי זה לפי שלאמיתתו של דבר לא היו צריכים לשכנע אותו שיאמין להם שלא גנבו את הגביע, כיון שידע זאת מעצמו, שהרי הוא בעצמו הכניס את הגביע באמתחת בנימין, ע"פ ציווי יוסף, כמפורש בקרא[159]: "ויצו את אשר על ביתו לאמר .. את גביעי גביע הכסף תשים בפי אמתחת הקטן"; וכיון שרק הוצרכו לומר את טענתם, יכולים שפיר לומר "קל וחומר" של תורה.

כג. בנוגע להמבואר בזהר — הנה עיקר החידוש בזה הוא בנוגע לביטול הענין הבלתי רצוי (היפך החיים) שנעשה בסיבת "אוצרות רשע", שעז"נ "צדקה תציל וגו'", שבשביל זה לא מספיק כל ענין של תומ"צ, אלא צ"ל דוקא הענין ד"משתדלי באורייתא" ו"צדקה ממש".

וזהו גם הקשר לחנוכה (שהרי פרשת מקץ היא לעולם בימי חנוכה) — שענינו לפעול ש"כליא ריגלא דתרמודאי"[1], שזהו בדוגמת שלילת וביטול הענין ד"אוצרות רשע".

כד. וכאן המקום להזכיר הענין של מיהו יהודי:

ישנו מי שדיברו אתו ואמר שאין זה ענין הלכתי, כי אם ענין פוליטי, ורק ליובאַוויטש עושה מזה רעש[160].

ולפלא שלא עונים לו: אדוני הנכבד, אדוני המיניסטר (הוא הי' פעם מיניסטר...), לכל לראש — לקבוע אם זה ענין של הלכה או פוליטיקה, צריך רב, ולא בעה"ב,

— שהרי אם יתנו לבעה"ב לקבוע זאת, אזי יאמר גם על בנין ביהמ"ק שאינו ענין של הלכה (כפסק ההלכה ברמב"ם[161] שמשיח יבנה את ביהמ"ק, לאחר שילחום מלחמת ה' וכו'), אלא ענין של פוליטיקה... ואין זה רק חשש שעלול להיות בעתיד, אלא כבר היו כאלו שאמרו שאסור לבנות את ביהמ"ק, כיון שזה יעשה רעש בעולם, ואחרים אמרו

158) פרש"י שם, כה.
159) פרשתנו שם, א־ב.
160) ראה גם לעיל ס"ע 303 ואילך.
161) הל' מלכים ספי"א.

להיפך, שמצד פוליטיקה צריך לבנות את ביהמ״ק, כדי להראות שלא מתפעלים מגויים כו׳ —

ובנדו״ד, כל הרבנים — לא רק ליובאַוויטש, אלא כל הרבנים, אגודת הרבנים, הרבנות הראשית (שהם הרבנים שלו) וכו׳ — אמרו שזהו ענין של הלכה ולא פוליטיקה; ולכן הוא בעצמו יצא מהממשלה בגלל שזה היפך ההלכה, ואח״כ בא ואומר שאין זה ענין של הלכה אלא פוליטיקה!

ו״מצוה״ גוררת ״מצוה״[162], שבא ואומר שרק הרעש של ליובאַוויטש קלקל, אבל בעצם לא הי׳ דבר נורא, ואדרבה, זה חוק טוב (״אַ פיינער חוק״) — שזהו דבר שלא אמרו אף פעם! אמרו שזה ״הישג דתי״ וכו׳, אבל עכשיו הם אומרים שזה חוק יפה, בה בשעה שהחוק הוא (כפי שאמר שר המשפטים) שאם אחד בא מחו״ל ויש לו פתק שהוא התגייר, אזי אין נפק״מ ע״י מי נעשה הגיור; בנוגע לגיור שנעשה בא״י, אפשר לברר ע״י מי נעשה הגיור, אבל כאשר אחד בא מחו״ל עם פתק שהתגייר בחו״ל, אסור להפקיד שיושב על הגבול להתערב ולברר כיצד נעשה גיור זה (כי זה נקרא שמתערב בענינים של חו״ל), ומחוייב לרושמו כיהודי. ומוסיפים ואומרים, שאין הבדל אם הגיור נעשה ע״י רפורמי, קונסרבטיבי או אורטודוקסי, ובלבד שהגיור נעשה ע״פ השולחן־ערוך!... — ואח״כ אומרים שזה חוק יפה!...

— אני יודע שהוא יהי׳ ברוגז למשמע דברים אלו (שמסתמא יגיעו אליו), אבל אין ברירה, ומוכרחני למחות על זה, כי אח״כ יגידו שגם ליובאַוויטש אומרים שזהו ענין של פוליטיקה!...

ומה שטוען שרק הרעש של ליובאַוויטש קלקל — הרי ההיפך הוא הנכון: הרעש שהרעישו כאן, ובשאר מקומות, ובירושלים עיה״ק, פעל שעשרות ומאות גויים לא נרשמו בתור יהודים!

הסיבה לכך שהוא יכול להגיד כזה שקר גדול, היא, כמדובר כמ״פ[163] שכל מה שהשקר יותר גדול, יותר מאמינים לזה, ולא איכפת לו לשקר, העיקר שזה יתפרסם בעיתון.

כה. ועד״ז בנוגע לשלימות הארץ:

כששואלים אותו מדוע בירושלים העתיקה ישנם כ״כ מעט יהודים[164],

---

162) אבות פ״ד מ״ב. ואילך. וש״נ.

163) ראה גם תו״מ חפ״א ס״ע 312

164) ראה גם לעיל ע׳ 364. וש״נ.

אזי עונה שיהודים בעצמם לא רוצים ללכת ולגור שם — בה בשעה שהכל יודעים שאין זה נכון!

ואדרבה: שיזכר ויפרסם מה הי' תיכף לאחרי מלחמת ששת הימים, כשנסע ביחד עם משלחת לוושינגטון — מה הם הציעו שם בנוגע לירושלים:

לא מדובר אודות זמן של שפל המצב כמו עכשיו, אלא אודות הזמן שהי' תיכף לאחרי הנצחון של מלחמת ששת הימים, כשאף אחד לא חשב יותר על מלחמה, כיון שהערבים פחדו, והיו מוכנים לצאת מירושלים, ואפילו לא חשבו לצאת עם כספם וזהבם, אלא רצו רק שישאירו אותם בחיים ותו לא!

ואעפ"כ, באו הם לוושינגטון ואמרו — לאחרי שנזהרו בלשונם שלא יהי' משמע שרוצים להחזיר, אבל תוכן דבריהם הי' (אינני יודע הנוסח המדוייק) — שאין כוונתם לקחת רק לעצמם את ירושלים, אלא שתהי' עבור שלשת הדתות: מוסלמים, נוצרים, ולהבדיל יהודים; ומובן מעצמו מהי חשיבותה של אחת נגד שתים!...

ועל זה דיברו גם עם באי־כחם באו"ם ועם הקרדינל, בכוונה ברורה שמיד יגיעו הדברים לרבת עמון, למצרים, לסורי' ולערב הסעודית, שידעו שלא רוצים לקחת את הכל לעצמם, ואכן הגיעו אליהם הדברים, אבל הנס הי'[165] — שהגויים לא הסכימו לזה, כי רצו יותר מזה! (והלוואי שגם מכאן ולהבא יהי' כך, שהגויים עצמם לא ירצו לקחת מה שרוצים לתת להם).

היתכן לעשות כדבר הזה?! — מדובר אודות ירושלים, "קרית חנה דוד"[166], ולאחרי שה' עזר וכבשו אותה — זהו הדבר הראשון שעושים!

ובכן: במשלחת הנ"ל הי' גם פלוני (וכדרכי בכל פעם, אינני פורש בשמו), שנסע לתת את הגושפנקא שלו ולדבר בשם כל בנ"י, ובשם דת משה וישראל! — מדוע אתה צריך לנסוע לשם?! אפילו אם מצד "פוליטיקה" צריך לנסוע לשם, מדוע אתה הוא זה שצריך לנסוע לשם?! אלא שהוא מפחד שאם ייעשה הדבר שלא בנוכחותו, לא יהי' לזה גושפנקא דתית!...

[לא רציתי לפרסם זאת עד עתה, כדי שלא תהי' טענה לגויים שהיהודים עצמם לא רוצים את ירושלים, אבל, עכשיו כבר התפרסם הדבר, וכותבים על זה בעיתונים אצל הגויים. אלא, שהם לא רוצים

---

165) ראה גם לעיל ריש ע' 90.

166) ישעי' כט, א.

לפרסם זאת, וגם לא וושינגטון, כי אם יוודע מה שהי', ומי שלח אותם לומר זאת — יתעורר רעש, ויורידו אותם מהכסאות... וכיון שבמקום ה"יונים" שיושבים עכשיו על הכסאות, יתיישבו ה"ניצים", גם וושינגטון לא מעוניינת בכך!].

כו. ובכן: יהודי צריך לדעת שאין לו מה להתפעל מגוי, ועד"ז אין לו מה להתפעל מיהודי, להבדיל, ועד"ז אין לו להתפעל מה"א־ל זר אשר בקרבך"[167],

— ולא כדבריהם שיהודים דתיים מפחדים מגויים ולכן הם "גלות אידן", כיון שהאמת היא להיפך, שיהודי דתי יודע שהנשמה לא הלכה מעולם לגלות[168], ולכן, אם תהי' אצלו התגברות הנשמה על הגוף, אזי יצא מהגלות; משא"כ הם, שמפחדים מזה ש"רגשו גויים ולאומים יהגו"[125] —

וכפי שרואים שהדין הראשון בשו"ע אורח חיים הוא "אל יבוש מפני המלעיגים".

ומזה באים לענין של "אורח חיים פן תפלס"[169], שמקיים מצוה קלה שבקלות כמו חמורה שבחמורות[170],

ומזה באים ל"יורה דעה", שקאי על משיח[171], וכן ל"אבן העזר" ו"חושן משפט", שהרי על משיח צדקנו נאמר[172] "ושפט בצדק דלים .. והאמונה אזור חלציו" — בקרוב ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן משקה לכמה שלוחים. אח"כ נתן את המזונות להרב הענדל ליברמן עבור ה"מלוה מלכה", באומרו שיעשו "מלוה מלכה" ושימשיכו את החנוכה לימים שלאח"ז.

לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאַוואָ" ונכנס לחדרו לכמה דקות ויצא להתפלל תפלת ערבית].

---

167) ראה שבת קה, ב.

168) ראה סה"ש תרפ"ז ריש ע' 170. וש"נ.

169) משלי ה, ו.

170) ראה תנחומא עקב ב. דב"ר פ"ו, ב. יל"ש יתרו רמז חצר. משלי רמז תתקלז. ירושלמי פאה פ"א ה"א. ועוד.

171) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט.

172) ישעי' יא, ד־ה.